

Xujamberdiyeva Munisa Raxmatullo qizi

**Xalqaro Nordic universiteti Pedagogika va psixologiya fakulteti 1-bosqich magistranti,
svjajsjdjs@gmail.com**

O'ZBEK OILALARIDA IQTISODIY XULQ ATVORNI RIVOJLANTIRISH

Anotatsiya: Maqolada, oliy o'quv yurtlarida talaba o'qitishning sifatini oshirish, kasb-hunar kollejlari yaratish, kurs va treninglar o'tkazish, kichik korxonalar orqali ish imkonini yaratish kabi chora-tadbirlarning tarbiyaviy muammolarni bartaraf etish uchunda qanday ahamiyatga ega ekanligi ko'rsatiladi. Shuningdek, oilalar uchun qulay sharoit yaratish, litsenziyalash tizimini soddalashtirish, innovatsiyalarni rag'batlantirish kabi biznes sohasidagi qo'shimcha chora-tadbirlar ham muhim hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Iqtisodiy xulq atvor, innovatsiya, litsenziyalash, integratsiya, iqtisodiy rivojlanish, soddalashtirish.

Аннотация: В статье показана важность таких мер, как повышение качества обучения студентов в высших учебных заведениях, создание профессиональных колледжей, проведение курсов и тренингов, а также создание возможностей трудоустройства через малые предприятия для устранения образовательных проблем. Важны также дополнительные меры в сфере бизнеса, такие как создание благоприятных условий для семей, упрощение системы лицензирования, поощрение инноваций.

Ключевые слова: Экономическое поведение, инновации, лицензирование, интеграция, экономическое развитие, упрощение.

Annotation: The article shows the importance of measures such as improving the quality of student education in higher education institutions, creating vocational colleges, conducting courses and training, and creating employment opportunities through small businesses to eliminate educational problems. Additional measures in the business sector are also important, such as creating favorable conditions for families, simplifying the licensing system, and encouraging innovation.

Key words: Economic behavior, innovation, licensing, integration, economic development, simplification.

Kirish. O'zbek oilalarida iqtisodiy xulq atvorni rivojlantirish O'zbekiston oilalarining iqtisodiy rivojlanishida xulq atvorni rivojlantirish muhim bir mezon bo'ladi. Xulq atvori - oilalarning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy faoliyatida o'z ahamiyatiga ega bo'lgan jihatlarini tashkil etadi. Bu esa o'n yillik davrda O'zbekistonda iqtisodiy rivojlanishni barqarorlashtirishning katta qiyinchiliklari bilan bog'liqdir. O'zbek oilalarida iqtisodiy xulq atvorni rivojlantirishning natijasida oilalarning boshqa yurtlar bilan integratsiyasini o'rnatish hamda o'z mamlakatimizdagi iqtisodiy rivojlanish darajasini oshirish mumkin. Bu esa o'zbek oilalariga yangi imkoniyatlar, maqbul salohiyatlar va yakkaxonlik va ommaviy sozlash adaletini ta'minlash imkonini yaratishda muhim bir rol o'ynaydi.

Asosiy qism. Oila tog'risidagi kodeks 2-modda. "Oilaviy munosabatlarda ayol va erkakning teng huquqliligi

Oilaviy munosabatlarni tartibga solish erkak va ayolning ixtiyoriy ravishda nikohlanib tuzgan ittifoqi, er va xotinning shaxsiy hamda mulkiy huquqlari tengligi, ichki oilaviy masalalarning o'zaro kelishuv yo'li bilan hal qilinishi, oilada bolalar tarbiyasi, ularning farovon hayot kechirishi va kamoloti haqida g'amxo'rlik qilish, voyaga yetmagan va mehnatga layoqatsiz oila a'zolarining huquq va manfaatlarini himoya qilish ustuvorligi tamoyillari asosida amalga oshiriladi".[1]

Oilaviy munosabatlarda ayol va erkakning teng huquqliligi to'g'risidagi ushbu qunundan kelib chiqib shuni aytish mumkunki iqtisodiy xulq atvorni nafaqat erkak va ayol balki bolalarda ham bilim va ko'nikmalarni rivojlantirish zarur deb o'ylayman. O'zbekistan oilalarida iqtisodiy xulq atvorni rivojlantirish, davlatning asosiy maqsadlari va strategiyalari orasida muhim ahamiyatga ega. Bu rivojlanish, oilalar va xulq atvori uchun yaxshi muhit yaratish, iqtisodiy ravishda o'z-o'zini ta'minlash va o'zaro suhbat va hamkorlikni rivojlantirish bilan bog'liqdir.

Iqtisodiy xulq atvorni rivojlantirish uchun O'zbekistonda bir nechta chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Oliy o'quv yurtlarida talabalarni yaxshi tayyorlash va ularning ma'orifi va professional tayanch bilan o'zlashtirish, kasb-hunar kollejlari va bo'sh ish o'rinlari bilan ish imkoniyatlarini kengaytirish bu tadbirlardan ba'zi tashkil etadi.

Shuningdek, oliy o'quv yurtlarida talaba Oliygo'harlar vaqfi orqali yoli bilan ta'minlash va ularda professional bilimlarni oshirish ham muhim ahamiyatga ega. Bunda, oilalar va xalq atvorining sifatli bilimlarni qabul qilish va ularni ijaraga yoki o'zlarining bizneslarini ochishga yordam berishda salohiyati juda muhimdir.

Oilalar uchun iqtisodiy xulq atvorning rivojlantirish uchun davlatning biznes muhitini soddalashtirish va innovatsiyalarni rag'batlantirishga e'tibor beriladi. Biznes sohasida litsenziyalash tizimini soddalashtirish, startaplar va innovatsion loyihalarni qo'llash, banklar bilan qo'shimcha kreditlar va investitsiyalar muhim tadbirlar hisoblanadi.

Oilalar uchun iqtisodiy xulq atvorni rivojlantirishga yo'naltirilgan boshqa chora-tadbirlar shu jumladan yoshlar va hunarmand chet ellar bilan biznes hamkorliklarini rivojlantirish, xalqaro ommaviy resurslarni foydalanish, tarbiyaviy ishlar, ijtimoiy himoyachi to'garaklarni ta'minlash va shu sohatdagi maxsus dasturlarni amalga oshirish kabi bo'lishi mumkin.

Joriy holatda O'zbekistonning iqtisodiy xalq atvorni rivojlantirishning muhim tartibi qayd etilmoqda. Davlat qurilishi orqali oliy o'quv yurtlari va kasb-hunar kollejlari tizimini yanada mustahkamlash, startap loyihalar va innovatsiyalarni rag'batlantirish, xalqaro biznesnisotlarni kengaytirish va oilalar va xulq atvorining sifatli ma'orifi va malakasi bilan ta'minlash muhim masalalar sifatida ko'rsatilishi kerak. Bu strategiyalar O'zbekistondagi iqtisodiy xulq atvorni rivojlantirishda muvaffaqiyatga erishishga yordam berishi kutiladi.

Xulq-atvor iqtisodiyoti nisbatan yangi fan va akademik intizomdir. U juda fanlararo xarakterga ega va ikkita fan: psixologiya va iqtisod chorrahasida joylashgan bo'lib, bu shaxs va boshqa agentlar tomonidan qaror qabul qilishning psixologik asoslari va dinamikasini aniqlash imkonini beradi.[2]

Xulq atvorni rivojlantirishning birinchi yo'nalishi tarbiyaviy muammolarni bartaraf etish va insonlararo resurslarni samaradorlik bilan foydalanishni ta'minlashdir.

Oilalarimizning ta'lim va mehnat bilan bog'liq muammolarni bartaraf etish uchun oliy o'quv yurtlarida talaba o'qitishning sifatini oshirish, kurslar va treninglar o'tkazish, kasb-hunar kollejlari

yaratish va kichik korxonalar orqali o'zbek oilalariga ish imkonini yaratish kabi ko'plab chora-tadbirlar amalga oshirish mumkin.

Ikkinchi yo'nalish xususiy mulklarni o'zlashtirish va ulardan samarali foydalanishni ta'minlash. Bu- oilaning iqtisodiy faolligida samarali ishlashni ta'minlaydi. Shuningdek, iqtisodiyotda va biznes sohasida oilalar uchun qulay sharoit yaratish, kichik va o'rta bizneslar uchun litsenziyalash tizimini soddalashtirish, sanoat, agro-sanoat va xizmat tarmoqlaridagi innovatsiyalarni rag'batlantirish kabi qo'shimcha chora-tadbirlar muhim hisoblanadi.

Xulq atvorni rivojlantirishning keyinchalik eng muhim yo'nalishlarida biri, maorif vujudga keladi. Yoshlarni kollejlarda va universitetlarda sohasiga taqsimlash, maoriflarni qo'llash va ulardan samarali foydalanish, xorijiy tajribaga ega talabalar va o'quvchi almashinuvini o'lchash va ularning xalqaro olimpiadalarida ishtirok etish imkonini yaratish muhim chora-tadbirlar hisoblanadi.

Iqtisodiy psixologiya har doim ijtimoiy muammolarni tatbiq qilib kelgan bo'lib, u fanlararo aloqa (integratsiya)ni talab etadi. Chunki bunday muammolar yana qator ijtimoiy gumanitar blok fanlarining tadqiqot predmeti bo'lib hisoblanadi.[3]

Metodologiya. O'zbekistonda iqtisodiy xalq atvorni rivojlantirish bo'yicha bir necha tadqiqotlar va o'rganishlar amalga oshirildi. Bu tadqiqotlar asosan oliy o'quv yurtlari va iqtisodiyot muassasalari tomonidan amalga oshirilgan. Bu o'rganishlar natijalariga asosan quyidagilar kiradi:

Ta'lim va kasbiy tayyorlash: O'zbekistonda iqtisodiy xalq atvorni rivojlantirish uchun ta'lim va kasb-hunar tizimi mustahkamlanmoqda. Tadqiqotchilar o'zbek talabalarning iqtisodiy bilimlarga, innovatsiya va biznes tushunchalariga ega bo'lishini o'rganganlar. Aniq rejalar va strategiyalarni amalga oshirish, talabalarni tashkilotlar va korxonalaridagi real kasb-hunar bilan tanishtirish, tinglovchi komandalar ustida amaliy mashg'ulotlar o'tkazish muhim ahamiyatga ega.

Xalqaro hamkorliklar: Tadqiqotlar o'zbek biznesning xalqaro hamkorliklarni rivojlantirishga qaratilgan qadamni ko'rsatdi. Xususan, oliy o'quv yurtlarida xorijiy professorlarning va talabalarning o'qitish faoliyati, tajribali chet el professorlarini davlat universitetlariga jalb etish, xorijiy tashkilotlar bilan uchrashuvlar va hamkorliklar olib borilmoqda. Bu hamkorliklar orqali xalqaro biznes bilimlari o'g'ituvchilar va biznes sohasida tajribali mutahassislar olib kelmoqda, shuningdek, xorijiy korporatsiyalar O'zbekistondagi yangi biznes tomonidan uniondan foydalanishlari ham kengaymoqda.

Innovatsiya va startaplar: Iqtisodiy xalq atvorni rivojlantirish uchun innovatsiya va startaplar rivojlantirishning katta ahamiyatga ega ekanligi tadqiqotlar tomonidan tasdiqlangan. Innovatsion loyihalar, ideyalar va yangi texnologiyalar o'zbekistonda tarkibiy va tashqi investitsiyalar bilan muvaffaqiyatli bajarilmoqda. O'zbekistonda startaplar uchun special inkubator markazlar ochilgan, startap tadbirlari va tanlovlar o'tkazilmoqda, shuningdek, startap jamoalarga moliyaviy va administratsiyaviy tashvishlarni hal qilishda yordam berishga intilmoqda.

Biznes muhitining soddalashtirilishi: Biznesning rivojlanishiga tashrif buyurgan chet tashkilotlarning o'zbekistonda tashkil etgan investitsiyalariga aloqador bo'lib, o'zlarining yangi yoki mavjud korporatsiyalar uchun filiallar ochishlari chorasida muvaffaqiyatga erishganligi o'rganildi. Shu bilan birga, davlat va huquqiy tizimining biznes tashkilotlar bilan hamkorlikni yaxshi muhitda yaratishga qaratilgan qadamni o'rganishga intilmoqda.

Shu jumladan, O'zbekistonda iqtisodiy xalq atvorni rivojlantirish bo'yicha ko'plab tadqiqotlar va o'rganishlar amalga oshirilgan va ularning natijalari yaxshi bilimlarga asosan davlat strategiyasi

va tashkilotlar tomonidan amalga oshirilmoqda. Bu tadqiqotlar O'zbekistondagi iqtisodiy xalq atvorni rivojlantirishi va iqtisodiyotning umumiy rivojlanishiga yordam berishga muhim rolni o'ynashini ko'rsatdi.

Tahlil va natijalar. O'zbekiston iqtisodiy rivojlanishida oilalar va xulq atvori muhim bir ahamiyatga ega. Xulq atvorni rivojlantirish, insonlararo resurslarni samaradorlik bilan foydalanish va ijtimoiy va iqtisodiy faoliyatda oilalar uchun yuqori saviyada qulay sharoit yaratish bilan bog'liqdir. Bu maqolada O'zbekiston davlatining iqtisodiy xulq atvorni rivojlantirishni qanday amalga oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni ko'rib chiqamiz.

Oliy o'quv yurtlarida talaba o'qitishning sifatini oshirish, kasb-hunar kollejlari yaratish, kurs va treninglar o'tkazish, kichik korxonalar orqali ish imkonini yaratish kabi chora-tadbirlarning tarbiyaviy muammolarni bartaraf etish uchunda qanday ahamiyatga ega ekanligi ko'rsatiladi. Shuningdek, oilalar uchun qulay sharoit yaratish, litsenziyalash tizimini soddalashtirish, innovatsiyalarni rag'batlantirish kabi biznes sohasidagi qo'shimcha chora-tadbirlar ham muhim hisoblanadi.

Maqolada oilalar uchun xulq atvorni rivojlantirishning natijasida oilalar va ijtimoiy faoliyatini rivojlantirish, integratsiya bilan shug'ullanish va o'z mamlakatidagi iqtisodiy rivojlanish darajasini oshirish imkoniyatlari ko'rsatiladi. Ushbu natijalar O'zbekistanning yangi imkoniyatlarning ochilishiga, salohiyatlarga ega bo'lishiga va ommaviy sozlashda adaletni ta'minlashda muhim bir rol o'ynaydi.

Maqolada O'zbekistonning iqtisodiy xulq atvorni rivojlantirishni amalga oshirish uchun olib boriladigan kelajakdagi chora-tadbirlar va strategiyalar haqida gaplashilgan.

Xulosa. Yuqorida keltirilgan ma'lumotlar ham da oilalar uchun iqtisodiy xulq atvorni rivojlantirishga yo'naltirilgan chora tadbirlar dan shuni aytish mumkunki , mavjud muammolarni hal qilibgina qolmasdan yoshlar onigda iqtisodiy xulq atvorni rivojlantirish ularni to'g'ri yo'naltira olishimiz mumkun. Bu borada mamlakatimizda ulkan ishlar olib borilayotganini takidlab o'tish mumkun.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Lex.uz.
- 2 .Xulq atvor iqtisodiyoti va davlat siyosati. O'quv qo'llanma. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti SH.S.Oltayev.
3. Arxiv.uz@mail.ru